

УДК 371.2.001.76:377.4

Оксана Губаш, викладач

Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів,
м. Біла Церква

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ПРОЦЕСОМ ЯК СКЛАДОВІ СУЧАСНИХ СИСТЕМ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається проблема актуальності та розробки впровадження системи дистанційного навчання вчителів у закладах післядипломної освіти, яку можна віднести до інноваційної діяльності, що вимагає застосування відповідних підходів до проектування, відбору, впровадження та управління з метою мінімізації ризиків і досягнення максимальної ефективності. В результаті аналізу літературних джерел, наукових досліджень і джерел інформації у мережі Інтернет зроблено висновок про те, що на сьогодні спостерігається позитивний досвід використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема технологій і ресурсів мережі Інтернет, у навчальному процесі. Показано, що існує певна кількість досліджень, присвячених застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій у дистанційному навчанні вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти, що вказує на те, що дана проблема є актуальною та знаходиться у стані розробки.

Ключові слова: навчальний процес, післядипломна освіта, Інтернет, інформаційно-комунікаційні технології.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень та публікацій. У кожній регіональній системі проектується власна технологія інноваційної діяльності із врахуванням економічних, соціально-культурних, історичних та інших аспектів розвитку освітньої галузі регіону. У Положенні про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, затвердженому Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.11.2000 № 522, інноваційна діяльність визначається як розробка, розповсюдження та застосування освітніх інновацій, вперше створених, вдосконалених або застосованих освітніх, дидактичних, виховних, управлінських систем, їх компонентів, що суттєво поліпшують результати освітньої діяльності [11]. За формулюванням Н.І. Клокар: “Логіка проектування інновацій у регіональній освіті передбачає вирощування інноваційної сфери на основі науково-освітнього комплексу регіону з інноваційних елементів, які об’єктивно виникають і закріплені у формі “експериментальних майданчиків” [13]. Очевидно, що для роботи в такому режимі необхідним є створення замкнутого управлінського циклу, що включав би цілевизначення, аналіз, прогнозування, планування, організацію виконання, системний моніторинг, регулювання, корекцію інноваційної діяльності у

регіоні за результатами зворотного зв’язку.

В засадах соціально-економічного розвитку інформаційного суспільства лежить не матеріальне виробництво, а генерування інформації та продукування знань. Для будь-якої країни ступінь її економічного та технологічного розвитку, добробуту суспільства пропорційні середньому рівню знань, умінь, навичок і кваліфікацій її активного населення. Застосування інноваційних організаційних форм навчання у системі післядипломної освіти вимагає розв’язання кількох різнопланових задач, які досить тісно пов’язані між собою як складові однієї системи. Успішне втілення у життя інноваційної моделі управління навчанням вчителів у закладах післядипломної освіти (ПДПО) неможливе без аналізу можливостей новітніх засобів навчання, що використовують інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), без аналізу психолого-педагогічних особливостей навчання дорослих і, зокрема, вчителів [2, 3, 6, 7, 8, 9].

Будь-яка система освіти функціонує та розвивається в певному соціальному, науково-технічному, економічному, культурному та, нарешті, політичному середовищі, що, з одного боку, обумовлює мету освіти, а з іншого, створює передумови для її реалізації і подальшого розвитку.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ПРОЦЕСОМ ЯК СКЛАДОВІ СУЧАСНИХ СИСТЕМ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Вихідним фактором подібної обумовленості можна вважати соціально-економічний. Саме соціально-економічний уклад суспільства, в першу чергу, створює відповідні передумови для інтегрування всіх інших факторів і суспільних систем. Науково-технічний прогрес, культурне та політичне середовище або стимулюють реалізацію соціально-економічних перетворень, або гальмують їх розвиток. Системи освіти покликані сприяти реалізації основних завдань соціально-економічного та культурного розвитку суспільства, тому що саме ЗНЗ, ВНЗ готують людину до активної діяльності в різних сферах економіки, культури, політичного життя суспільства.

Саме тому роль ЗНЗ і ВНЗ як базових ланок освіти вельми цінна. Надзвичайно важливе значення має їх здатність досить гнучко реагувати на запити суспільства, зберігаючи при цьому накопичений позитивний досвід. Але, разом з тим, як показують результати досліджень, ВНЗ досить консервативні і не завжди соціально-економічні зміни, науково-технічний прогрес знаходять необхідний відгук у середовищі шкільних працівників і працівників ВНЗ. Виникає необхідність у визначенні періоду адаптації нових ідей, нових технологій до способу мислення та сприйняття вчителів і суб'єктів навчання [2, 5].

Необхідність реформування системи післядипломної педагогічної освіти назріла досить давно. У наукових роботах В. Бондаря, І. Жерносека, В. Маслова, А. Нікітіної, Є. Полат та ін. розглядалися недоліки існуючої системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників, зазначено способи їх ліквідації та намічені шляхи її подальшого розвитку. Як стверджує В. Олійник [10], у реформуванні системи підвищення кваліфікації насамперед зацікавлені її користувачі: керівники і спеціалісти органів управління освітою, керівний склад навчальних закладів, методисти всіх рівнів, викладачі тощо.

Створення в Україні системи дистанційного навчання, яке відбувається у відповідності до "Положення про дистанційне навчання" [12], є одним із кроків до реалізації нової моделі навчання вчителів у закладах післядипломної освіти. Під дистанційним навчанням, у відповідності до вказаного документу розуміється індивідуалізований процес передання та засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Поширення засобів ІКТ і доступу до Всесвітніх інформаційних мереж викликала до життя нові засоби і системи навчання, які подібно до перших автоматизованих навчальних курсів [1] характеризуються опосередкованістю впливу учителя на процес навчання. Разом з незрівнянно більшими, ніж у технічних засобів минулого, можливостями подання навчального матеріалу та інтелектуальної підтримки фатичного діалогу, сучасні системи навчання, зокрема дистанційного, мають іноді недоліки, зумовлені недостатньою увагою до алгоритмів управління діяльністю суб'єкта навчання, яка приділяється на етапі проектування засобу (системи) навчання.

ІКТ дозволяють озброїти вчителя не тільки могутнім і ефективним інструментом для розв'язання професійних і наукових задач, але і надало широкі можливості їх використання в сфері навчання. Удосконалення та розвиток ІКТ впливає на характер виробництва, наукових досліджень, освіти, культуру, соціальні взаємини та структури. Але, як стверджують науковці, навіть найкраща сукупність технічних засобів не зможе забезпечити ефективного навчального процесу без застосування системи організаційно-методичних заходів, спрямованих на забезпечення ефективності.

Зараз, як ніколи раніше, система освіти повинна враховувати можливості людини. Характер освітньої системи повинний бути особистісно-орієнтованим, тобто диференційованим з урахуванням різних властивостей і якостей особистості. Орієнтир на якогось середнього слухача, який панував ще зовсім недавно в системах освіти багатьох країн світу, сьогодні не влаштовує не тільки його самого, але і державу. Важливо, щоб кожен, як особистість, мав можливість розвивати свої природні задатки і здібності, на усвідомлення принципів нових вимог до його педагогічної діяльності, його професійної компетентності [6, 9].

Відомий британський психолог Дж. Равен визначає це поняття таким чином: "Компетентність – це специфічна здібність, яка необхідна для ефективного виконання конкретної дії у конкретній предметній галузі, включає вузькоспеціальні знання, специфічні предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за власні дії" [4].

Завдання вчителя в теперішній час – організувати самостійну пізнавальну діяльність учнів, навчити його самостійно здобувати знання та застосовувати отримані знання на практиці. Не менш важливим є відбір для зазначених цілей саме таких методів, технологій навчання, які б

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ПРОЦЕСОМ ЯК СКЛАДОВІ СУЧАСНИХ СИСТЕМ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

не тільки і не стільки дозволяли засвоювати готові знання, скільки здобувати знання самостійно з різних джерел, формувати власну точку зору, вміти її аргументувати та використовувати раніше отримані знання як метод для отримання нових знань. Тільки таке навчання можна вважати інноваційним. Науковці, що досліджують проблеми професійного розвитку [12] неодноразово підкреслювали саме таку думку. Вони стверджують, що засвоєння знань, безумовно, є необхідною умовою розвитку мислення, але далеко не будь-яке засвоєння і не будь-яке володіння знаннями може впливати на підвищення фахового рівня.

Тому для цього неодмінною є актуалізація знань і не тільки знань, але, що особливо важливо, способів діяльності, способів набуття цих знань і способів їх застосування. Проте, просте відтворення засвоєних знань є недостатнім для розвитку фаховозначимих умінь і навичок. Очевидною є необхідність в активній пізнавальній, самостійній розумовій діяльності, володінні способами пізнавальної діяльності, їх сукупності. У цьому випадку самостійна діяльність із засвоєння знань і сам процес їх застосування, наслідком якого є виникнення нових знань, що стимулюють мислення, стає джерелом розвитку творчого або, як говорять психологи, продуктивного мислення, необхідного сучасному вчителю.

Практично у всіх розвинутих країнах світу зміни в розвитку педагогічних технологій у ході реформування систем освіти було спрямовано на навчання умінню самостійно видобувати потрібну інформацію, виокремлювати проблеми та шукати шляхи їх раціонального вирішення, уміти критично аналізувати отримані знання та застосовувати їх для розв'язування нових завдань. Засвоєння й узагальнення готових знань стає не метою, а одним із допоміжних засобів інтелектуального розвитку людини. Педагогічні системи не можуть у сучасних умовах, як на зорі нашого сторіччя, дозволити собі будувати навчання в основному на засвоєнні суми готових знань, добутих людством, на переливанні досвіду цивілізацій зі старої посудини в нову. Виходячи з викладеного вище та використовуючи висновки, отримані авторами [3, 7] можна стверджувати, що метою систем освіти в сучасних суспільствах є інтелектуальний і моральний розвиток людини.

Однією з сучасних концепцій навчання, яке базується на такій організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії суб'єктів навчання та викладачів, за якої створені сприятливі умови для розвитку у суб'єктів навчання здібностей до самоосвіти,

самовизначення, самостійності та самореалізації, є особистісно орієнтоване навчання. В теперішній час практично всі розвинуті країни світу усвідомили необхідність особистісно-орієнтованої освіти. Особистісно-орієнтоване навчання – це навчання, яке враховує індивідуальні задатки, здібності та можливості студента, яке використовує передові педагогічні й інформаційні технології не тільки для оволодіння кожним студентом визначеною сумою знань, умінь, навичок, але, що значно важливіше – для розвитку особистості студента. Отже, особистісно-орієнтоване навчання передбачає як основні принципи диференціацію й індивідуалізацію навчання, що розвиває його характер [6].

При будь-яких умовах організації навчальних занять необхідно передбачити диференційований підхід до організації самостійної пізнавальної діяльності слухачів. Одним достатньо короткого пояснення або навіть просто відповідного посилення на джерела інформації для самостійного придбання знання, іншим необхідні багаторазові та докладні пояснення. Всім слухачам необхідно чітко усвідомлювати, навіщо ті або інші теоретичні знання здобуваються, як їх можна застосувати в практичній, творчій діяльності. Важливо, щоб визначений рівень знань, умінь, навичок досягав кожен слухач. Ці проблеми також можуть бути вирішені за допомогою відповідних педагогічних технологій.

Таким чином, стратегічні напрямки розвитку освітніх систем у сучасному суспільстві очевидні: інтелектуальний та моральний розвиток людини на основі залучення її в різноманітну самостійну доцільну діяльність у різних областях знання. У розвитку реформ освіти у розвинутих країнах світу (США, Великобританії, Франції, Німеччини, Канаді та ін.) саме цей напрямок визнаний головним. При цьому виділяються три основні завдання: перебудова системи освіти; розгляд принципів самостійної активності й усвідомленості пізнання як провідні принципи навчання та виховання; інтеграція засобів нових інформаційних технологій в освітній процес.

При традиційному підході до освіти, традиційних засобах навчання, більшою мірою орієнтованих на класно-урочну організаційну форму (або її варіанти та модифікації) систему занять, на слухання, а не на активну самостійну діяльність вирішення цих завдань не було можливим. Завдання можуть бути вирішені тільки за умов їх створення шляхом залучення кожного суб'єкта навчання в активний пізнавальний процес самостійної діяльності, застосування ним на практиці цих знань і чіткого усвідомлення де і яким

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com